

LIBRIS

We know
books

Daniel Tammet

•
**Născut
într-o zi
albastră**

**În mintea nemaipomenită
a unui savant cu autism**

O autobiografie

Traducere din engleză
de **Oana Văsieș**

Martin, Steve, Toby, Dan și Nicola – echipa din spatele documentarului *Brainman*.

Karen Ammond, pentru că mi-a arătat puterea entuziasmului.

Andrew Lownie – agentul meu literar.

Rowena Webb, Helen Coyle și Kerry Hood de la Hodder, pentru întregul ajutor și sfaturile legate de carte.

Bruce Nichols și echipa de la Free Press, pentru ajutorul cu ediția din Statele Unite.

Partenerului meu Neil, în cele din urmă, pentru că este el însuși.

Cuprins

| | |
|--------------------------------------|-----|
| 1. Nouă de albastru și cuvinte roșii | 13 |
| 2. Primii ani | 29 |
| 3. Lovit de trăsnet: Epilepsia | 49 |
| 4. Anii de școală | 70 |
| 5. Ciudatul | 105 |
| 6. Adolescența | 127 |
| 7. Biletul spre Kaunas | 155 |
| 8. Cum am ajuns să mă îndrăgostesc | 190 |
| 9. Harul limbilor | 217 |
| 10. O porțiune imensă din Pi | 235 |
| 11. Cum l-am cunoscut pe Kim Peek | 252 |
| 12. Reykjavik, New York, acasă | 275 |



Nouă de albastru și cuvinte roșii

M-am născut pe 31 ianuarie 1979 – într-o miercuri. Știu că era miercuri, fiindcă data asta e albastră în mintea mea și miercurile sunt mereu albastre, la fel ca numărul 9 sau sunetul unor voci ridicate care se ceartă. Îmi place ziua mea de naștere, fiindcă pot vizualiza majoritatea numerelor din structura sa ca forme uniforme și rotunde, la fel ca pietricelele de pe plajă. Asta din cauză că sunt numere prime: 31, 19, 197, 97, 79 și 1 979 și se divid toate doar cu ele însele și cu 1. Pot recunoaște orice număr prim până la 9 973, datorită trăsăturii „de pietricică”. Creierul meu pur și simplu funcționează așa.

Sufăr de o afecțiune rară, cunoscută ca sindromul savantului, puțin știută înainte de a fi transpusă de actorul Dustin Hoffman în filmul *Rain Man*, câștigător al Premiului Oscar în 1988. La fel ca personajul lui Hoffman, Raymond Babbitt, simt nevoia de ordine și rutină aproape obsesiv, iar asta realmente îmi afectează orice dimensiune a vieții. De exemplu, mănânc

exact patruzeci și cinci de grame de porridge la micul dejun în fiecare dimineață; pentru a fi sigur de asta, cântăresc bolul pe un cântar electronic. Apoi număr articolele vestimentare pe care urmează să le port atunci când ies din casă. Mă panichez dacă nu îmi beau ceaiul la aceeași oră în fiecare zi. De fiecare dată când devin prea stresat și nu pot respira cum trebuie, închid ochii și număr. Gândul la numere mă ajută să redevin calm.

Sunt prieten cu numerele, fiind înconjurat mereu de ele. Fiecare e unic și are propria personalitate. Numărul 11 e prietenos, iar 5 e zgomotos, în timp ce 4 e atât timid, cât și tăcut – e numărul meu preferat, poate fiindcă îmi amintește de mine însumi. Unele sunt mari – 23, 667, 1 179 –, în timp ce altele sunt mici: 6, 13, 581. Unele sunt frumoase – ca 333 –, iar altele urâte, ca 289. Fiecare număr e special pentru mine.

Oriunde mă duc și orice fac, mă gândesc mereu la numere. Într-un interviu la New York, acordat prezentatorului David Letterman, i-am spus acestuia că arată ca numărul 117 – înalt și deșirat. Mai târziu pe afară, în cartierul cu denumirea numerică corespunzătoare de Times Square¹, m-am holbat la turnurile zgârie-norilor și m-am simțit înconjurat de 9 – număr pe care îl asociez cel mai tare cu senzația de imensitate.

Experiența mea vizuală, afectivă a numerelor este numită de cercetători sinestezie, combinație neurologică rară a simțurilor, care de obicei rezultă din

¹ Square, în engleză, înseamnă pătrat (n.t.).

capacitatea de a vedea literele din alfabet și/sau numerele în culori. Sinestezia mea este neobișnuită și complexă, ceea ce mă face să vizualizez numerele pe baza formelor, culorilor, texturilor și a mișcării lor. De exemplu, numărul 1 e de un alb strălucitor și luminos, ca atunci când cineva îți bagă laserul în ochi. 5-ul e ca bubuitura unui tunet sau ca sunetul valurilor ce se sparg de roci. 37 e zgrunțuros ca porridge-ul, în timp ce 89 îmi amintește de ninsoare.



37



89

Probabil cazul faimos de sinestezie a fost cel documentat timp de treizeci de ani, începând cu 1920, de psihologul rus A.R. Luria, al jurnalistului cu o memorie fenomenală, pe nume Shereshevsky. „S”, cum e numit de Luria în însemnările cărții *The Mind of a Mnemonist*, avea o memorie vizuală crescută, ce îi permitea să „vadă” cuvinte și numere, sub forme și culori diferite. „S” își putea aminti o matrice de cincizeci de cifre, pe care o analiza trei minute, atât la scurt timp după, cât și mulți ani mai târziu. Luria considera că experiențele sinestezice ale lui Shereshevsky erau fundamentale pentru memoria sa remarcabilă, de scurtă și de lungă durată.

Folosind experiențele sinestezice pe care le-am avut încă din copilărie, am crescut cu capacitatea de a manevra și calcula numere uriașe în minte, fără vreun efort conștient, exact ca personajul Raymond Babbit. De fapt, ăsta e un talent des întâlnit la mulți alți oameni de știință din realitate (numiți adesea „calculatoare-fulger”). Dr. Darold Treffert, fizician din Wisconsin și cercetătorul care a condus studiul sindromului savant, oferă în cartea *Extraordinary People* exemplul unui om orb, „cu o abilitate de calcul aproape uimitoare”:

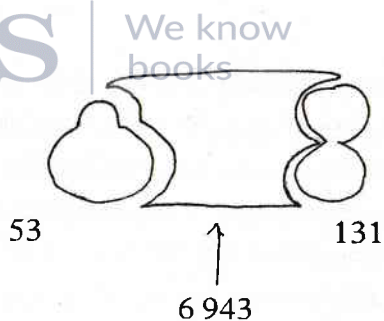
Când a fost întrebat câte boabe de porumb se aflau în oricare dintre cele 64 de cutii, cu 1 în prima, 2 în a doua, 4 în a treia, 8 în a patra și așa mai departe, a dat pe loc răspunsul pentru a paisprezecea (8 192), a optsprezecea (131 072) și a douăzeci și patra (8 388 608), furnizând cifrele pentru a patruzeci și opta cutie (140 737 488 355 328) în șase secunde. De asemenea, a calculat corect totalul din toate cele 64 de cutii (18 446 744 073 709 551 616) în patruzeci și patru de secunde.

Tipul meu preferat de calcul este ridicarea la putere, ce presupune înmulțirea unui număr cu el însuși, de un număr determinat de ori. Înmulțirea unui număr cu el însuși se numește pătrat; de exemplu, pătratul lui 72 este $72 \times 72 = 5\,184$. Pătratele iau întotdeauna forme simetrice în mintea mea, și din acest motiv mi se par deosebit de frumoase. Înmulțirea aceluiași număr de

trei ori se numește cub sau „ridicarea” la puterea a treia. Cubul sau puterea a treia a lui 51 echivalează cu $51 \times 51 \times 51 = 132\,651$. Vizualizez în minte fiecare rezultat al ridicării la putere ca pe un tipar vizual unic. Odată cu creșterea sumelor și a rezultatelor, formele și culorile mintale pe care le simt devin complexe. Vizualizez puterea a cincea a numărului $37 - 37 \times 37 \times 37 \times 37 \times 37 = 69\,343\,957$ – ca pe un cerc larg, compus din cercuri mai mici, ce se învârt în sensul acelor de ceasornic, de sus în jos.

Când împart un număr la altul, vizualizez în minte o spirală care se rotește în jos, în bucle din ce în ce mai largi, ce par să se deformeze și curbeze. Împărțirile diferite produc spirale de diferite dimensiuni, cu curbe care variază. Imaginile mele mintale îmi oferă posibilitatea de a calcula o valoare ca $13 \div 97$ (0,1340206...), până la aproape o sută de decimale.

Nu îmi notez niciodată nimic atunci când calculez, fiindcă mereu am fost în stare să fac calculele în cap, și îmi e mult mai ușor să vizualizez răspunsul, folosind formele mele sinestezice decât încercând să urmez tehnicile „de ținut numărul minte”, predate în manualele de la școală. Când înmulțesc, văd cele două numere ca forme distincte. Imaginea se schimbă și apare o a treia formă: răspunsul corect. Procesul durează câteva secunde și se petrece instantaneu. E ca și cum ai face matematică fără a trebui să gândești.



În imaginea de mai sus înmulțesc 53 cu 131. Vizualizez ambele numere ca forme distincte și o localizez spațial pe fiecare, în opoziție una față de cealaltă. Spațiul creat între cele două forme creează o a treia, pe care o percep ca fiind un număr nou: 6 943, soluția totalului.

Operațiile diferite implică forme diferite, iar eu dețin senzații sau emoții variate pentru anumite numere. De fiecare dată când înmulțesc cu 11, simt cum mi se rostogolesc cifrele în cap. Dintre toate numerele, cel mai greu de ținut minte e 6, fiindcă îl simt ca pe niște buline mici negre, fără vreo formă sau textură distincte. Aș zice că sunt niște goluri sau găuri mici. Uneori reacționez vizual și emoțional la toate numerele mai mici de 10 000, de parcă aș avea propriul vocabular vizual, numeric. Și, la fel ca un poet care-și alege cuvintele, cred că unele combinații numerice sunt mai frumoase decât altele: 1 se potrivește cu numere întu-necate, ca 8 sau 9, dar mai puțin cu 6. Un număr de telefon care conține grupul 189 mi se pare mult mai frumos decât unul cu 116.

Componenta estetică a sinesteziei mele are suișuri și coborâșuri. Dacă pe firma luminoasă a unui magazin sau pe plăcuțele de înmatriculare ale unei mașini văd un număr pe care îl simt ca fiind extrem de frumos, mă trece un fior de entuziasm și plăcere. De cealaltă parte, dacă numerele nu se potrivesc cu ceea ce simt pentru ele – dacă, de exemplu, pe prețul de pe firma luminoasă a unui magazin, apare „99 de cenți” în roșu sau verde (în loc de albastru) –, nu mă simt confortabil și devin iritat.

Nu se știe câți savanți au experiențe sinestezice utile domeniilor în care excelează. Unul dintre motive e că, la fel ca Raymond Babbit, mulți au un handicap sever, ce îi împiedică să le explice altora modul în care fac anumite lucruri. Din fericire, nu manifest niciuna dintre afecțiunile severe, des întâlnite la persoanele cu abilități asemenea celor pe care le am eu.

Ca majoritatea persoanelor cu sindromul savantului, fac parte din spectrul autist. Am sindromul Asperger, o formă relativ ușoară și înalt funcțională de autism, ce afectează aproximativ 1 din 300 de oameni din Marea Britanie. Potrivit unui studiu din 2001 al Societății Naționale de Autism din Marea Britanie, aproape jumătate din totalul de adulți cu sindrom Asperger sunt diagnosticați abia după ce împlinesc 16 ani. Am fost diagnosticat definitiv la 25 de ani, după câteva teste și un interviu la Centrul de cercetare a autismului din Cambridge.

Autismul, inclusiv sindromul Asperger, este definit de prezența unor tulburări care afectează interacțiunea socială, comunicarea și imaginația (de exemplu, probleme cu gândirea abstractă sau flexibilă și empatia). Diagnosticarea nu este ușoară și nu se realizează pe baza unor analize de sânge sau tomografii; medicii trebuie să observe comportamentul și să studieze istoria comportamentală a persoanei, încă din copilărie.

Deseori persoanele cu Asperger au limbajul bine dezvoltat și pot duce vieți relativ normale. Multe dintre ele au un IQ peste medie și excelează în domenii care implică gândirea logică sau vizuală. Ca alte forme de autism, Asperger-ul este o afecțiune mult mai des întâlnită la bărbați, față de femei (în jur de 80 de procente dintre persoanele cu autism și 90 de procente dintre cei diagnosticați cu Asperger sunt bărbați). O trăsătură definitorie este obsesivitatea, dar și tendința puternică de a analiza în detaliu și de a identifica reguli și tipare în sisteme. Competențele specializate care implică memorarea, numerele și matematica sunt des întâlnite. Nu se cunoaște cu exactitate cauza din spatele sindromului Asperger, chiar dacă acesta apare încă de la naștere.

De când mă știu, am simțit numerele vizual și sinestezic. Numerele sunt limba mea maternă, cea în care gândesc și simt de multe ori. Înțeleg și reacționez cu greu la emoții, așa că de multe ori folosesc numere

pentru a-mi fi mai ușor. Dacă un prieten îmi spune că e trist sau deprimat, îmi imaginez că mă aflu în goli-ciunea întunecată a numărului 6, pentru a-mi fi mai ușor să simt ceva similar și să înțeleg sentimentul. Dacă citesc într-un articol că o persoană a fost intimidată de ceva, îmi închipui că mă aflu lângă numărul 9. De fiecare dată când cineva descrie un loc frumos pe care l-a vizitat, îmi amintesc de peisajele mele nume-riche și de câtă fericire lăuntrică îmi provoacă acestea. Când fac asta, numerele mă ajută, de fapt, să-i înțeleg mai ușor pe ceilalți oameni.

Uneori oamenii pe care îi văd pentru prima oară îmi amintesc de un anumit număr și asta mă ajută să fiu confortabil cu ei. Când aceștia sunt foarte înalți, îmi amintesc de numărul 9, când sunt rotunzi, de numărul 3. Dacă sunt nefericit sau anxios, sau într-o situație necunoscută (când cresc șansele de a mă simți stresat sau inconfortabil), număr în gând. Când număr, în mintea mea numerele formează imagini și tipare care mi se potrivesc și mă calmează. Apoi mă pot relaxa și pot înfrunta orice situație.

Întotdeauna mă simt bine când mă gândesc la calendare, la toate numerele și tiparele alea adunate la un loc. Zilele diferite ale săptămânii îmi declanșează culori și emoții diferite în minte: zilele de marți au o culoare caldă, în timp ce joile sunt difuze. Calculul calendaristic – capacitatea de a spune în ce zi a săptămânii a căzut sau va cădea o anumită dată – este des